

Mirrors of Europe

Amszterdami napló

Templomok

Most értettem meg, hogy egy katedrális torony-órája megszervezheti és beoszthatja a napi programot és szórakozást, még akkor is, ha nem tartozunk a lakhelyünk körül tömörülő egyik felekezethez sem. Amszterdamban a katedrális neve Jacob Obrecht, és azzal a szállóival szemben áll, amelyben megszálltam –, máskülönben a flamand reneszánsz egyházi zene megújítójának, Jacob Obrechtnek a neve uralja a negyed összes helyneveit.

Találkozásom az egyházzal meglehetősen véletlenszerű. Otthon, Bessarábiában gyerek- és ifjúkorom szovjet éveiben hiányzott ez a tájékozódási pont, annak ellenére, hogy falusi nagyapám lelkész volt. A szüleimet gimnáziumi tanárokként állandóan az „ateizmus védelmére” kényszerítették, és ők távol tartották a szakrálissal való találkozástól. Ma már két évtizede élünk e tilalmak nélkül, sőt, a vallásosság inflálódásának fázisán esünk át, ami Moldovában olykor aberrált, groteszk, a kollektív pszichózis formáit ölti magára, és belőlem olyan undort, belső riasztást vált ki, mint valami veszedelem. Szembesülve ezzel az üres és hamis buzgalommal (amely csak a kapzsi és képmutató papok zsebébe tömi), most már ott tartok, hogy a cseheket csodálom, akiknek a statisztikák szerint húsz százalékuk vallásos, viszont polgári mentalitásuk irigylésre méltó.

Amszterdamban két hétig egy katolikus katedrális környékén lakni számomra provokációnak tűnt, a szabadelvűségéről és gátlástalanságáról híres város támadott ezzel. De mégis így történt: napról napra a toronyóra hosszú, nyugodt hangja mérte nekem az időt. Minden órát bizonyos számú harangütés jelzett, és egy magányos, tompább hang a félórakat, úgyhogy nem is volt szükségem egyéb időre vonatkozó támpontra.

Felmerült bennem a kérdés, hogy vajon nem azért rendezték-e meg nekem ezt a harangkonfgásos „forgatókönyvet”, hogy fegyelemre kényszerüljek, egy kevésbé tékozló és felületes napirend betartására...

Biciklisták

Elállt a szavam az amszterdami biciklistáktól. Sokan vannak, mindenfelé, elárasztották az utcákat és járdákat, az utolsó pillanatban adott figyelmeztető csengetésük kiborított, legalábbis az első napokban. Állandó fenyegetésként fogtam fel őket, mint valami kiváltságos, gögös és erőszakos törzset. Elállták az utamat, egyenként vagy csoportosan, pont akkor, amikor már biztos voltam benne, hogy végre én is szabadon átmehetek az úttesten. Mint az összes keleti, én is az autókat

figyeltem, mifelénk a bicikliközlekedést még be kell vezetni, megfeledeztem róla, hogy a forgalomban biciklisek is vannak. És ők olyan szenvedélyesen érvényesítik a jogaikat, mint valami magasabb rendű beteljesülést.

Városlakók, akik nyugodtan pedáloznak, vásárolni járnak – az élelmiszerkosarak az első kerék fölött vannak rögzítve –, bicikliző anyák, hátukra vagy hasukra kötözött gyerekekkel, mint valami ereszényes állatok; jól öltözött férfiak, valamely bank vagy állami hivatal alkalmazottai, viccelődve és nevetgélve, erős Dolce&Gaban illatfelhőt hagyva a kerekek után... Aztán gyerekek és fiatalok tömegével, fülhallgatóval, ezek mintha biciklin élnék az életüket: telefonálnak, esznek, isznak, diskurálnak, széles mozdulatokkal gesztikulálnak, a keréken-egyensúlyozás bajnokai... Miután hozzászoktam ehhez a közlekedési fajtához, és megtanultam tiszteletben tartani a biciklisávot (amely mégiscsak túl keskeny a nagy számukhoz képest – annál is inkább, mert ezen közlekednek a robogók, és olykor még a motorbiciklik is), volt időm és türelmem elmerengeni: mi történe nálunk, Chişinăuban, ha valaki megpróbálna ugyanígy átmenni biciklivel a városon, és még a gyerekét is felrakná a vázra. Előre kitervelt gyilkossággal volna egyenlő. Elképzelhetetlen volna biciklivel épkézláb elérni a munkahelyemig a pokoli és agresszív autós forgalomban.

Az a benyomásom, hogy egész Hollandia biciklire ült, és a tömegközlekedés – az autóbusz, a vilamos, a metró – csak a turistákért van, akik eszelelően rohannak egyik múzeumtól a másikig, egyik üzlettől a másikig...

A biciklik fűrtökben – az amszterdami csatornák fölött átívelő hidakon, a szupermarketek parkolóiban, az utak mentén, az útkereszteződésekben, a kávéházak mellett – hozzátartoznak az összetéveszthetetlen helyi városképhez.

Museumplein

Miután elhelyezkedtem a szállóamban, az első városi körutamon felfedeztem a Museumpleint. Egészen közel van a szállásomhoz, erről már az interneten értesültem, de nem gondoltam, hogy ennyire közel – megyek száz métert, a Jacob Obrecht és Lairessestraat sarkához érek, és közvetlenül előttem fel-táru a két múzeum – a Van Gogh (balra) és szemközt a Rijksmuseum – zöld pázsitja (nyár közepén is friss-friss zöld). A komor, sűrű kőépületek között hirtelen előttem a paradicsomi zöld mező. Ihletett, építési éleslátással elgondolt hely, amely a város utcáin és múzeumaiban megtett hosszú zarándoklatok után mágnesként vonzza a turistákat, a rendszert fíradt és elcsigázott embereket.

Fiatalok csoportokban heverésznek a fűvön, zenét hallgatnak és... cigarettáznak, álmodoznak (a könnyű drogok engedélyezettek Amszterdamban). A családok elfogyasztják a Van Gogh Múzeum sarkán lévő Albert Heijn élelmiszerboltban vásárolt szendvicseiket (mintha csak Manet *Reggeli a szabadban* című festményének szereplői volnának), fociznak a táskákból és lábbelikből rögtönzött kapuk között, egy kötéltańcos két fára kötözött huzalon bemutatja ügyességét, és felszólítja a közönséget, hogy próbálkozzon meg néhány egyensúlygyakorlattal... A gyp egyik szélén, lépteimet lelassítva, kihallgatom a román cigányok ideges vitáját, amikor elkészítik a napi mérleget: „Te ne mássz rám, amikor látod, hogy jól megy az üzlet! Ne tolakodjál má, te!”...

De a Museumplein számomra elsősorban az esti sétákat jelentette, kétszer-háromszor végigmentem a sétányon, egyik végétől a másikig, lefekvés előtt, miután megnéztem a tévében az olimpiai „selejtezőt”, de az én románjaim nem nagyon villogtak.

Arcok és gesztusok

Arcok és gesztusok, amiket megjegyeztem. Francesca a Peek and Cloppenburgból, ahogy figyelő tétovázásomat az ingek és pólók között. Amikor látta, hogy semmit sem sikerül kiválasztanom, jóindulatúan és segítőkészen odajött hozzám. „Hová valósi?” „Moldovai.” A válaszom zavarba hozta, nem tudott sehová elhelyezni. „Románul beszélek, eredetileg román vagyok”, próbáltam felvilágosítani. Lebarapult, sugárzó arcán az átsuhanó aggodalom gondolkodóba ejtett (a komplexus, amitől nem szabadulhatok), hogy honfitársaimmal talán neki is voltak kellemetlen tapasztalatai... Később Francesca lehengerelt szavaival, és megtudtam, hogy olasz, hozzáment egy hollandhoz. Viszont az ingekkel az a baj Amszterdamban és egész Hollandiában, hogy nagyon hosszú az ujjuk, vagy mindenesetre az átlagos méretnél sokkal hosszabb, mivel a batávok magasak, hosszú lábúak, nyúlánkok. „Mi, európaiak még találunk erre megoldást, de látná csak, ezek a méretek milyen gondot okoznak a kínaiaknak! – mondta Francesca, arcán a mosoly halvány árnyéka nélkül – És sok kínai él itt.”

A Central Station közelében a Beursplein fekete pincére – barátságosan kiszolgál, tört angolsággal. Kérdezem, hogy holland-e? „Hollandiában születtem, mondja rövid habozás után, de a szüleim libanoniak.” Ettől a párbeszéd-töredéktől felbátorodva érdeklődéssel néz rám: „És ön hová való?” „Moldovai, volt szovjet köztársaság, de román föld...” „Mint Grúzia! Láttam a tévében...”

Oroszországgal háborúznak”. „Nem, mi korábban háborúztunk Oroszországgal, '91-ben, most már béke van, de ott maradtak a megszálló csapatok. Ha az ellenség megszeret, nem enged ki az öleléséből”, próbálok viccelődni. „Értem... az én ellenségem Izrael!” – mondja a pincér kihívóan cinkos hangon, minden „védőháló” nélkül, aztán eltűnik, karján a rengeteg pohárral és tányérral.

Hendrik, a Leidsplein vendéglőjében, aki lenyűgöző védőbeszédet tartott nekem a bécsi szellet mellett („eredeti, nem utáncat, mint a többi vendéglőben”), kijelentette, hogy ő ateista, és igen szkeptikus Istennel kapcsolatban. Vallomását én provokáltam ki néhány banális megjegyzéssel, amikor megemlítettem Isten nevét, mire elhúzta a száját. „Én a szabad döntőbíróban hiszek” – mondta Hendrik. „De mindenki azt hiszi, amit akar. Például az én indiai kollégám éppen tizenegy istenhez imádkozik. Némelyiküknek több keze és lába is van, amivel teljesen összezavar. Amszterdamban mindent megtalálsz. Ha valaki a saját hitéről beszél nekem, hogy legalább a kiindulópont világos legyen, mindig megkérdem: és hallod, a te Istenednek hány lába van?”

Van Gogh és Rembrandt

Van Gogh festményein a sárga. Sűrű fény, hihetetlenül megnyugtató. Kimeríthetetlen forrás, feltölt energiával. Órákig elnézném. Micsoda különbség az eredeti és a mindenféle terjesztett reprodukció-sorozatok között. „Az arles-i örült” Amszterdamban elérte a kereskedelmi terjesztés csúcát, de nem csak itt. Láta a „fényt”, de csak tíz évig festett (1880-1890), rengeteget festett, amíg kimerült agyát csipegetni kezdték a „varjak”. Ha sikerült volna életében – és persze nem én vagyok az egyetlen, aki ezt a tehetetlen és álmódzó megjegyzést teszem – eladnia legalább egy képét a mai örületesen magas áron, királyi módon élhetett volna. De vajon akkor is Van Gogh maradt volna?

A műértők eszmecseréje Rembrandt *Éjjeli őrvárata* előtt, a Rijksmuseumban. Két hölgy hevesen vitatkozik a festmény méretéről. Végül eldöntik, hogy a teremőrhöz fordulnak segítségért, akinek a kezében adó-vevő. „One moment”, mondja a derék holland, és előhúzza zsebéből a rongyos noteszét. Egyenes és szigorú hangon, mintha a vonat indulásának időpontját közölné, olvassa: 3,63-szor 4,37. Mind a két vitatkozó hölgy tévedett. „De ezek a kivágások utáni méretek!” – ellenkezik az egyik nő. „Tudod, hogy levágtak a kép minden oldaláról, hogy a városházán beférjen két oszlop közé. A bal szélén volt még két alak, akik az egész kompozíciónak különös jelentést adtak...”

Hozzászólások még angolul és... oroszul (mit csináljak, ha volt szerencsém megtanulni ezt a nyelvet!) az *Éjjeli őrvárata* fényelosztásáról. Egy skót hölgy, olyan színű a kalapja, mint Van Gogh virágzó meggyfáié, a kissé félénk és zavarban lévő férjéhez: „Képzeld, Rembrandt az összes szereplőt – a város polgári őrségének nemeseit – egyenként festette meg, aztán egy helyre rakta, mint egy mai photoshop montázs.”

„Mozgalmas festmény. Nézd, mennyire érződik az esemény dinamikája ezen az embercsoporton, pedig Rembrandt mindegyiküket külön festette meg a műhelyében. Érdekes, vajon mit

szóltak, amikor látták magukat közösen berámázva? És főleg, mit szóltak ahhoz a helyhez, amelyet a festő a képen számukra kijelölt?...” „Ugyan, az ő neheztesük már senkit sem érdekel. Rembrandt megfestette őket, és ezzel bevonultak a történelembe, ennyi!” A rövidnadrágos, zoknis-szandálos orosz válasza nem ad helyt több élvezetes hozzászólásnak...

Nem sikerült egy olyan reprodukciót találnom az *Éjjeli őrvárata*ról, amely jobban tetszene vagy különb volna, mint az otthoni albumaimban lévők. Kisinyovban vettem magamnak és a barátaimnak néhány „másolatot” Van Gogh *Napraforgókjából* és *Hálósobájából*. Vettem egy Gerard Dou *Festő pipával és könyvvel* kópiát is – a művészi konvenció kiváló metaforája, ami folyton kísért a Rijksmuseumban tett látogatásom óta: a festő/teremtő az ablakpárkányra könyököl, kezében nyitott könyv és pipa, hozzánk kissé közelebb, jobbra, elhúzott függöny. Amit ő vagy te, a néző, éppen elrántott. Nem tudni, hogy ki kit néz.

A gyémántcsiszoló

Az amszterdami gyémántcsiszoló üzem. A túláradoan bőbeszédű, szőke idegenvezető részletesen bemutatja. Az Atmos du Millenaire perpetuum mobile működési elvét magyarázza. Az 1928-ban készült toronyórából csupán tíz darabot gyártottak az egész világon, és ez olyan óra, amely látszólag minden energiaforrás nélkül működik. Beleépítettek egy gáz-kapszulát, amely a hőmérséklet-ingadozásra érzékeny, és az ezüstburában lévő gáz sűrűsödése illetve ritkulása mozgatja a szerkezetet...

A gyémántüzemet a háború után a zsidóenyegedben építették. Hollandia mindig befogadó volt az idegenekkel, a mássággal szemben, ahogy mondják, és oda vonzotta Európa összes kitaszítottját és üldözöttjét. Így jött létre a népes zsidó közösség Amszterdamban, többségük Spanyolországból menekült az inkvizíció üldözése elől – a későbbi lencse-csiszolók.

Vasárnap jártam a gyémántüzemben, a csiszológyműhelyben egyetlen munkás dolgozott. De

a hét többi napján sem nő látványosan a létszám: még felbukkan a mester is. Az idegenvezető nagyon felkészült: a gyémánt értékét több szempont szerint határozzák meg: a csiszolt felületek száma, súlya, nagysága, átlátszósága, tömörsége, fényvisszaverése és a szögek harmóniája szerint... Hangját a csiszológép zümögése kíséri, a mester időnként leállítja, hogy nagyító alatt elvégezze a mérést. Még egy pillantásra sem méltat minket. Rendíthetetlenül teljesen belemerül a munkájába, mint egy turistának készült képeslapon, mintha csak tiszteletben tartana egy képzeletbeli megállapodást.

A csarnok tele van mindenféle géppel, présel és fúróval, amelyek a gyémánt megmunkálásának fejlődését illusztrálják az idők során. Megtorpanok egy bőrrel bevont kazetta előtt, benne fűrjotjásnyi drágakövek – ott, közszemlére kitéve, kísértésbe ejtve a látogatókat... Beletelik két-három percbe, amíg rájövök, hogy tulajdonképpen üvegutáncok... De nem csak az utáncokat bámulhatom meg. Egy külön, kisebb helyiségben, ahová csak nehezen fér be az egész csoport, és felszólítanak, hogy csukjuk be az ajtót magunk után, az idegenvezető bemutatja a valódi gyémántokat is. Három bársonyzacskóból kirakja őket az asztallapra, aztán a két uja közé fogva egyenként felemeli, hogy elkápráztasson a ragyogásukkal. Felszólít, hogy csodáljuk meg, és vásároljunk belőlük, de a hanghordozásában van valami arrogancia – a beavatott arroganciája – szemben a mi ellenállhatatlan csodálatunkkal: „Látják, ez 19 000 euro, ez a türkiz árnyalatú 48 000, ez a rubinban játszó, annak ellenére, hogy kisebb, mint a többi, 64 000 eurót ér... Mit gondolnak, megengedhetnek magunknak egy ilyen szép amszterdami emléktárgyat?”

Hogy alátámasszam hozzáértését, amit kéjesen fitogtat, Spinozára hivatkozom, a lencse-csiszoló filozófusra, de a lány kis tétozás után mégsem kapja fel az ötletemet. Felhúzza szemöldökét, szemmel láthatóan zavarban van: hallott már Spinozáról, és megígéri, hogy több részletet is kiderít a kollégáról.

FISCHER JUDIT: FESTŐ, KÖVÉR, ECSET

Mindegy, hogy milyen nyelven

Az apró, átmeneti barátságok, amelyek a lakásomtól távol elköltött vacsora alatt alakulnak ki. Erikával csaknem minden nap találkoztam. Betértem a kisvendéglőjébe a „délelőtti kávéra”, miután a hotelban reggeli után már ittam egyet. Az ő kávéja viszont fahéjjal és marcipánnal ízesített, amelyet máshol nem ittam. És az a tény, hogy örömmel szürcsöltem a halk zene dallamára, egész napra feltöltött – bár lehet, hogy ez csak illúzió volt – energiával. Egyszer a hollandok németalföldi nyelvéről beszélgettünk. Én bevezetéképpen azt mondtam, hogy számomra olyan a hangzása, mintha az angol és a német között volna. Ő mit gondolt? „Igaza van, de közelebb áll a némethez. A második nyelv, amit beszélünk, az angol. Megtanuljuk az iskolában. Kötelező. Németül inkább a keleti vidékeken beszélnek. Néha meglátogatom ott a nagyszüleimet, Emmenben.” „És nem zavarja az angol nyelv ilyen fokú terjedése”, erősködöm, és néhány szóban elmagyarázom a román nyelv kálváriáját Moldovában, ahol némelyik nemzeti többséghez tartozó hatalmasság megtiltja az anyanyelv teljeskörű használatát. Erika meglepődik. „Nehezen tudok ilyesmit elképzelni... Nálunk mindenki azért beszél, hogy megértesse magát, mindegy, hogy milyen nyelven.”

Lám, mennyire különböző paradigmákban gondolkodunk. Ami Chişinăuban olyan sok gondot okoz nekem, itt, Amszterdamban elképzelhetetlen. Szokás szerint, Erika legnagyobb öröme, két román szóval búcsúzó, amelyeket ő is egyre jobban ejt ki: „La revedere! Pe mâine!” (A viszontlátásra! Holnap!)

Anne Frank háza

Anne Frank háza nem egyszerűen az emlékezés szentélye, tanúvallomásokkal és illusztrációkkal, más múzeumok rendszere szerint: a látogatót meghívják, hogy bújék azoknak a lakóknak a bőrébe, akik 761 napon át rejtőztek ennek a háznak a titkos mellékhelyiségeiben, megmászva a keskeny kacsaringós lépcsőket. Fizikailag megerőltető és érzelmileg megrázó, a végén letaglózó ez az

út, és sok, nemcsak idős embert láttam a ház melletti emléktárgybolt előtt a padon üres tekintettel, befele fordulva ülni, mély meditációban próbálták felfogni a látottakat. Két órát vesz igénybe a labirintus bejárása, az ember a sötét környezet foglyának érzi magát, megfertőződik a bizonytalanság érzetével, amely a szűk és homályos helyiségek falaiból árad, közöttük a nyolc menekült titokban megpróbálta utánozni a normális életet: étkeztek, olvastak, leckét írtak, tisztálkodtak... dermedten hallgatták a BBC híreit, és a normandiai partraszállás után kis zászlókkal jelölték meg a szövetségesek által felszabadított területeket.

Azt hiszem, ez volt életem legnagyobb pedagógiai leckéje. A múzeum egyik képernyőjén Otto Frank szövege, egyedül ő maradt életben, miután elvesztette a feleségét és a lányát a náci légerőkben. Saját fájdalmitól kiüresedve is a remény üzenetét akarta továbbítani felkavaró, testamentum értékű vallomásával: „Jó viszonyban voltam a kislánnyal, de amikor elolvastam a naplóját, megrázó volt az érettsége és tisztánlátása, ahogy az embereket és a dolgokat megítélte... A legtöbb szülő nem ismeri a gyermekét.”

Hidak és csatornák

Az amszterdamiak két csoportra oszthatók: az utcán lévőkre és azokra, akik jobban szeretik a folyékony színhelyeket – a csatornákat. Ugyanolyan tömeg van a szárazföldön, mint a vízen. A csatornák félkörben felszabdadják a várost, az öböltől a szárazföldig, az elszánt és leleményes mérnökök nemzedékei legyezőszerűen alakították ki a várost, megszelídítették a tengert, és meghódították a földet az életnek...

Hajóra vagy bárkára szállva az embernek az az érzése, hogy behatol a város zsigereibe. A vízszintről nézve, a hidak alatt, a vörös téglalagutakon áthaladva a város feltárja vizeinek bensőségességét, és ebben minket is részesít. Az utcák inkább füllel, mint szemmel érzékelt nyugtalanságát, a korlátokra támaszkodó fiatalokat, ahogy minket bámulnak, az itt-ott felállított bicikli-fürtök egy másik világhoz tartoznak, amelytől elváltál.

Hallod a férfi hangját a kormánykeréknél, felhívja a figyelmet, hogy jobbra, a fogazott homlokzatú házban 1578-ban Hallgatag Vilmos, orániai herceg hadat üzent a spanyol koronának... A Mage-re Brug híd, amely alatt áthaladunk, Amszterdam több száz fahídja közül az utolsó, innen ugrálnak vízbe az eufóriások. Mint az a két Ajax-játékos 1992-ben, amikor a csapat megnyerte a bajnokok kupáját, de erről nem tájékoztatnak az útikönyvek, közli bizalmasan a kormányos...

A víz nem barátságos, elég zavaros, úgyhogy a bújázkodás nem volna a legjobb módja egy nemzeti vagy családi esemény megünneplésének. Mégsem éreztem nedves penész- vagy dohszagot. Talán a várost kellőképpen szellőztetik a Golfáramlatok, ki tudja. Vagy inkább jól bevált takarítószolgáltatással rendelkezik... Amszterdam vízben áll, és biztosan fontosnak tartja a víz minőségét.

A csatornák turistaforgalma népes iparágat tart fenn. A kisebb magán vízi járműveket tönkreteszik a turistatársaságok motoros hajói, amelyek nehezen kormányozhatók a hidak alatt és a keskeny csatornában, idegesítők – sok időt el lehet vesztegetni a vízi forgalomban az egymással versenyző hajók közötti várakozással –, de a hajótulajdonosok csak nyernek a kuncsaftok állandó tolongásából. És akárhogyan is, egy ilyen kiránduláson a boldog örvendezők száma mindig sokkal nagyobb, mint azoké a zsörtölődőké, akik hibát találnak a pénzgyártó gépezetekben.

Várostörténet

Május 4-én, a születésnapomon, a Dam téren, a hősök emlékműve mellett két perces néma tiszteletadás a második világháború hőseinek. A hollandok keményen ellenálltak a nácizmusnak. A történelem próbára tette ennek a halászbokból, kőművesekből, kertészekből, kereskedőkből, kistermelőkből, építészekből, feltalálókiból álló népnek... a természettel való küzdelemben megedzett jellemét. Amszterdam négy méterrel a tengerszint alatt van, mint Hollandia más területei is, egy tengerből kiszakított „trófea”. Ennek az ember és természet közötti viadalnak látványos és elragadó stílusú bizonyítéka a Várostörténeti Múzeum. Itt nem is annyira a korszakok bőségesen kiállított tárgyai igazán figyelemre méltók – nemcsak öltözékei, hajómakettek, muskéták, ezüst dohányszelencék, gyomláló kapák, hajózási eszközök, iránytűk, láncerekék, amelyekkel a város csatornáiba esett lovakat húzták ki, függönyök, a hercegi palota vidám tárgyai, a gyarmatokról hozott drágakövek –, hanem a digitálisan tanúskodó történelem, a videofelvételek fiókjai, többféle „rendszerzésben”, amelyekben tájékoztatásokat és magyarázatokat találunk a legkülönfélébb témákkal kapcsolatban. Rövid, összefoglaló felvételeket a sietős látogatóknak, vagy átfogóbb, tudományos, lefilmezett előadásokat, mint a *History Channel*: a fogkefét a hollandok 1700 óta használják; Louis Bonaparténak, Napóleon testvérének, Németalföld törvényes királyának a berendezése, aki nemcsak a francia forradalom intézményeit és emancipációs eszméit hozta ide, hanem a guillotine-t is – az első lefejezés 1812. június 15-én történt; a zsidó negyed virágzó gyémántkereskedelme; a Kelet-Indiai Társaság csödjé 1799-ben –, a világ

Steffen Jacobs

Szeptemberi szerelem

*A pályaudvarra menet, korán,
nyárutói reggelen, fél négykor;
körös-körüli birtelen lövedékcsepapódások
az utca aszfaltján, a motorbáztetőkön.*

*Gesztenyék, ab, lámcsak, gesztenyék
potyognak, koppannak és hasadnak.
A szaporodás, a szaporodás, a szaporodás
(úgy ám) ősi üzelve.*

*Így, zubanok hozzád, szerelem, városi
díszletek közt, a fáról frissen
leugrott bős, kii végre termékenynek
találtak: Ütődésemre!*

A találkozás lehetőségei

1.

*Olykor éjjel eljön hozzá
álmában egy asszony,
akii szereti,
aki szereti.
Olykor éjjel
ismerősnek tűnik neki az asszony,
mintha csak az övé lenne.*

*Igen, valóságos, ez az asszony,
felfoghatatlanul valódi,
és úgy van:
a férfi felfoghatatlanul boldog,
amikor fölébred,
mert megcsörren egy flakon a fürdőszobában:
valóságos az asszony, az ő asszonya.*

*Akkor meglehet, hogy az asszony
elkíséri őt valamedig,
a nap végéig,
a napok végéig,
és ő egyre azon tűnődik,
bonnan ismeri az asszonyt,
s az bonnan őt.*

*Olykor napközben
úgy néz rá az asszony,
mintha mindez nem lehetne kérdés,
mintha kételyek nélkül
élnének a világban, és az újján
gyűrű villog;
mintha a férjé lenne.*

*Hogy újra magához kösse az asszonyt,
lefekszik az ágyra.
Estéről estére
szemét lebunyja,
abogyan először,
abogyan utoljára, és
az asszonyt olykor újra megtalálja.*

2.

*Olykor éjjel
szeret egy asszonyt,
akii álmodik,
aki álmodja őt.
Olykor napközben
is.*

TATÁR SÁNDOR FORDÍTÁSAI

első multinacionális cége, amely ha máig fennmarad, nagyobb volna a bevétele, mint a McDonald's, Microsoft és Exxon Mobil teljes bevétele együttvéve; az 1928-as amszterdami Olimpia, ahol először gyújtották meg az olimpiai lángot; John Lennon és Yoko Ono interjúja, amit egy amszterdami szálloda ágyában adtak, amikor itt töltötték a mézesheteiket; filmek a marihuana legalizálásáról, a prostitúcióról (nagy ünnepe a Vöröslámpás negyedben), a melegek jogairól; Johann Cruyff labdavezetése és az Ajax dicősege; tömeges bevándorlás a volt gyarmatokról: „Befogadunk, de figyelmeztetünk, hogy nincs jogotok Amszterdamban, Rotterdamban, Hágában, Utrechtben, Eindhovenben letelepedni... a túlnépesedés miatt!”

Egy kis ezüst- és porcelánboltban a tulajdonossal beszélgetek, mintha csak a városi múzeumi sétátam folytatnám. Nyolcvan éve dacára magas, szőke, nyúlánk férfiú, aki, miután értesül róla, hogy író vagyok, meglepetésszerűen és izgatottan belekezd élettörténete feltárásába, amit egy vadidegen előtt egyébként nem tenne meg. Fiaalon egy vendéglőben dolgozott, reggel kilencig este kilencig, heti tíz eurónak megfelelő fizetségért. Egy angol csapatot kalauzolt, és kihallgatta a Gestapo, ki akarták végezni, de a szövetségesek bombázásának köszönhetően csodával határos módon megmenekült. A háború után Olaszországban, Görögországban és Svájcban próbált szerencsét, és annyi pénzt keresett, hogy elindíthatta saját vállalkozását. „Három vendéglőm van a városban, amelyeket a fiam vezetnek. Én visszahúzódtam ide, ezek közé a régi tárgyak közé, gondjukat viselem, javítatom őket. És elbeszélgetek velük – sok mindenről mesélnek... De ne felejtse el megírni a cikkében, hogy bosszant a magas bérleti díj!”

Szobor a könyvesbolt előtt a Spui téren

Láttam törekeny, szögletes, statikus sziluettjét, a színes, forgalmas terecske kontrasztjaként, amelyen felállították. A villamosból a Central Station felé menet nem tudtam minden részletét megfigyelni, de megfogadtam, hogy egyszer leszállok, és tisztázom a dolgokat. És korábban értem oda, mint számítottam rá, az Athenaeum könyvesbolt keresése közben, amely a város egyik leghíresebb boltja. Tehát nem láttam összefüggést a fiúszobor és a keresett könyvesbolt között, de felfedeztem, hogy egyik a másik előtt áll a Spui téren. Csípőre tett kézzel áll, és van benne valami kihívóan csibészes, mintha csak a járókelők reakcióját figyelné utolsó elkövetett turpissága után. „Minket is érdekelt, hogy ki ez a gyerek! – csatlakozik hozzám egy házaspár, szintén a szoborhoz közeledve (megkerültem a talapatát, de hiába kerestem rajta valamilyen felvilágosítást). – Amszterdam emblematisz fiúja, egy kis utcagyerek, de mert mi, turisták, mindig valami támpontot, konkrét nevet akarunk, hát elnevezték Het Lieverdje-nek, kis csibésznek... A város útkönyveiben többet is megtudhat róla!”

Az Athenaeum könyvesbolt sokkal tágasabb és több útvesztője van, mint a bejáratnál tűnik. Az alagsor tele könyvespolcokkal, ide csigalépcsőn lehet lemenni, a földszinten mind több, egymásba nyíló szeparé és lépcsők, folyton lépcsők, le-föl, minden irányban, akár egy Escher metszeten, és

ügyesnek kell lenni, hogy elkerüljük a kínos el- esést, magunkra vonva a könyvekben elmélyülten lapozgatók figyelmét. Kérdéseimre pontos válaszokat kapok: „Fent, az emeleten van egy termünk könyvbemutatókra és más rendezvényekre. Sokszor olyan sokan vannak, hogy a folyosón is állnak, ahová az előadónak csak a hangja hallatszik ki. A téren állóknak kirakjuk a hangszórókat...”

Az újdonságok polcon megtalálom Mircea Cărtărescu *Káprázatának* második kötetét, *De Trofee / A test*, fordította Jan Willem Bos. Orhan Pamuk, Paul Auster, Salman Rushdie és Cotzee mellett. Lassan, de folyamatosan veszik, mondja az eladó Cărtărescuról, amikor fizetek. Nem, sajnos nincs kortárs holland költészet-antológia angolul, de megrendelhetem. Öt nap múlva ott lesz a könyv. Lemondok róla. Nem akarok bonyodalmakat, szállítást, számlázást egy olyan városban, ahonnan pár nap múlva elutazom.

Szieszta-negyed

„Szieszta-negyednek” neveztem el a városrészt, ahol Délnyugat-Amszterdamban, a Vondelpark mellett lakom. A nap nyugalmát és csendjét, mint már említettem, itt csak az Obrecht katedrális toronyórájának nyugodt ütései törnek meg. A szálloda kínai tulajdonosa meghatódott és nagyon örült ennek a szóösszetételnek – „szieszta-negyed”. Mindketten jól választottunk: én, hogy az ujjamat a térképen pont az ő szállodájára tettem, ő, hogy olyan vállalkozásba fektetett be, ami fejlett szép-érzékű kuncsftokat vonz oda. Egyik nap meghívott, hogy menjünk fel a hotel mazárdszobájába, ahonnan gyönyörű kilátás nyílik a környékre és az egész városra, jó messzire.

A katedrális tornyainak magasságában lehetünk, jól látszott az oszlopfők rajzolata, hallottuk a galambturbékolást a tornyokban, a toronyóra számlapján leolvashattuk a percek, kifürkészhetjük azt a tökéletes szerkezetet, amely könyörtelenül méri létezésem pillanatait. „Tudja, hogy több mint kétezer hajólakás van Amszterdamban? Kibérelhet vagy akár vásárolhat is, ha a zsebe megengedi”, mondta kínai vendéglátóm a magasban.

Van Gogh biciklizik

Az utolsó este Amszterdamban. Gyerekek labdázhatnak a katedrális udvarán. Tegnap temetkezési szertartás volt itt – autók sorakoztak, koszorúk, és időnként félverték a harangot. A halálról is kaptam hírt ebben a negyedben.

A Museumplein zöld pázsitjára érek. A szereplő, akire rászegeződik minden tekintet, nagyon hasonlít Van Goghra: nemezkalap, vörösré festett szakáll, viseltes redingót... Köröz a biciklijével, megcsodálják, lefilmezik, fényképezik, de ő nem beszél senkivel, nem reagál a közönség lelkesedésére, nem áll meg, nem engedi, hogy megtapogassák, mintha küldetést teljesítene, és azt sejtetné, hogy az üzenete annyira sokatmondó és világos, hogy már nem szükséges szavakra lefordítani. Felébredtek a Museumpleinen „álmodozó” füvesek. Izgatottabbak, mint bármikor, de a melankolikus művész nem adja fel.

Van Gogh biciklizik. Mint néma kísértet az amszterdami alkonyatban.

KOSZTA GABRIELLA FORDÍTÁSA